

HÖRBY

från by till köping

Del 5 Torg och bygatan

Idag (2022) har samhället fyra torg. Det allra första var Gamla Torg, som först hette Stora Torget. Då ytterligare ett torg byggdes i början av 1880-talet strax norr om Stora Torg kallades det först för Nytorget, senare omdöpts till Nya Torg. Då ändrade man namnet Stora Torg till Gamla Torg. I del 4 finns en insändare som omtalar att Nya Torg var rymligt och bebyggt runt om.

Den privata bilden på första sidan är från Nygatan någon gång på 1920-talet. Till höger ligger Nya Torg. Som synes är hela Nygatan stensatt med kullersten. Det fanns varken asfalt eller betong på den tiden. Så ville man ha en stensatt gata så blev det kullersten. Gatan ser ut att vara i utmärkt skick.

Nya Torg var inte stensatt utan bestod av grus. Vid ett tillfälle fick man köra ditt 15 lass grus för att jämna ut torget. En liten del på den södra sidan av torget stensattes, då här idkades handel, för att inte hästvagnarna skulle sjunka ner i leran.

Nya Torg och angränsande områden har en gång i tiden varit fälad med mycket sankt mark. Här gick byns befolkning och plockade både blåbär och lingon när det begav sig.

Om man sedan vandrar ner till Gamla Torg så var skicket inget vidare om man studerar bilden nedan.

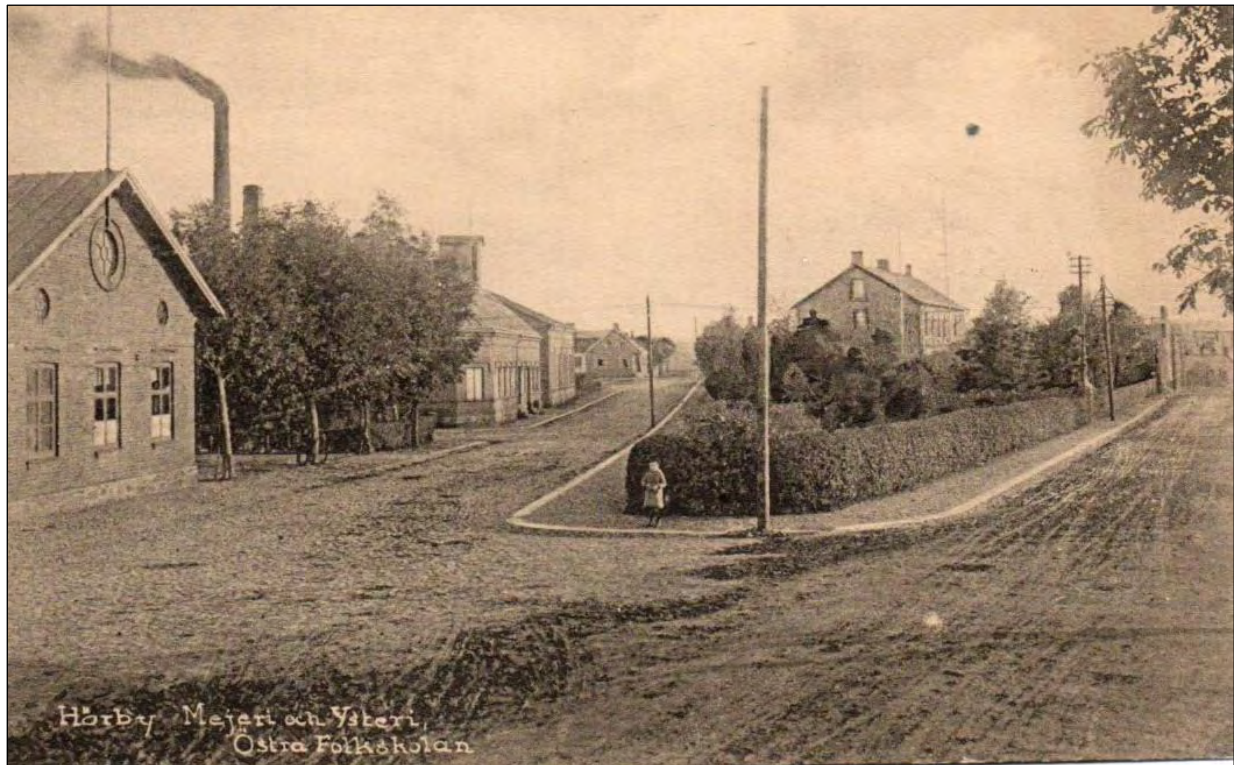

Ovanstående vykort är skickat 1917, men kan vara fotograferat omkring 1900. Om man förstorar bilden ser man tydligt att torget har kullersten och är lerig på vänster sida samt med massor av regnpölar. Absolut inget ställe som man skulle vilja vandra på. Fotografen hade nog inte sina bästa dagar när kortet togs. I stort sett var det uselt med både torg och gator på den här tiden.

En torgdag på Gamla Torg. 1930-talet.

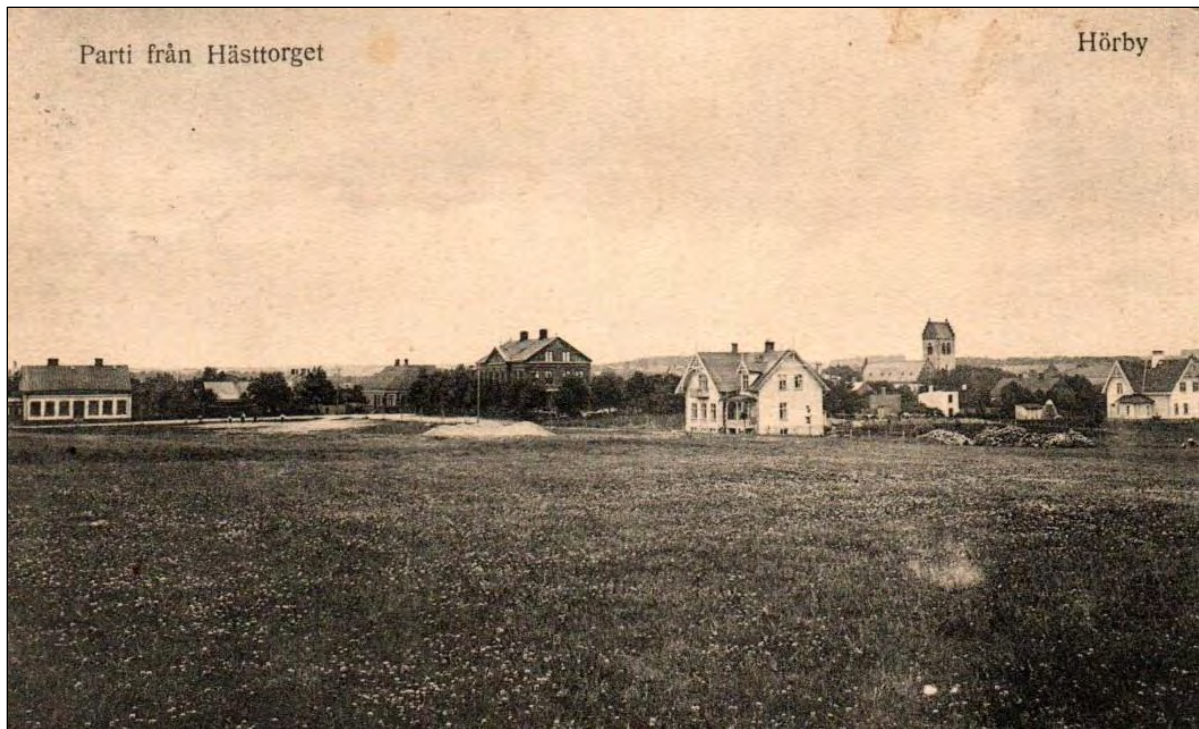
Det tredje torget heter numera Marknadstorget. Tidigare benämndes det antingen Oxtorget eller Kotorget. Bild av torget finns i del 4.

Här möts Kungsgatan och Slagtoftavägen. Till vänster mejeriet och ysteriet. Längre bort i Kungsgatan skymtar Marknadstorget på vänster sida. Det stora huset på höger sida är Östra folkskolan.

Det fjärde torget är Parktorget. I början av 1900-talet hette det Hästtorget. Bilden nedan visar att det var tämligen öde. Torget är till största delen gräsbeväxt.

Vid Hästtorget, numera Parktorget, låg Elementarskolan, senare Samrealskolan.

Gatorna i byn var precis som torgen dåliga. Det sades att varje bonde som hade en gata vid sitt hus skulle underhålla denna till mitten av denna. Om det inte fanns hus på andra sidan gatan var han även skyldig att hålla även denna bit fri från djurspillning. I många fall var det så och så.

I Råbygatan, tidigare Bygatan, utspelades en episod värd att tala om.

Typograferna Carl Vilhelm Lindgren och Herman Olsson, båda från Hörby, blev instämnda till tinget för att ha farit fram med velocipedåkning å allmänna gator i byn.

Anmälarare var poliskonstapel Lauritz Larsson som fredagen den 2 augusti 1901 kl 8.30 e. m. anträffade ovanstående personer i Råbygatan, vilka *"i överdådig framfart färdades å velociped å flera allmänna platser inom byn"*.

I rätten försvarade sig de båda fortkörarna med att det kanske gått ganska fort, men att de vid alla krökningar av gatan saktat farten och signalerat med ringklockan. Vittnena Frithiof Möller, Carl Lindqvist och Vilhelm Pettersson uppgav, att de farit fram minst tvenne (två) gånger i gatan. Det sistnämnda vittnet uppgav att de farit fram med kapplöpningss fart, och det första vittnet tyckte att de kört med sådan fart att andras säkerhet därigenom kunnat äventyras. Det fanns dock inga människor vid tillfället i gatan. Vittnet Carl Lindqvist sade att han inte hört dem signalera. Rätten dömde de båda farddåarna till vardera 10 kronor i böter.

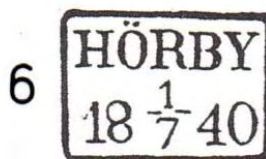
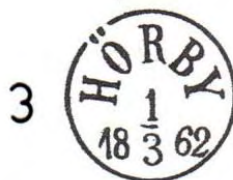
Hur fort kunde det gå om man tänker efter. Cyklarna var inte av den kaliber som idag och därtill hördes de nog när de kom. Gatorna var belagda med kullersten och det fanns inga däck på hjulen så det skramlade nog bra.

Källa: Landsarkivet i Lund. Eslövs Tingsrätt.

Fortsätter man Råbygatan fram så kommer man till ett hus där postmästaren bodde. Först hade man posten i gästgivargården. Då Hans Malmsten köpte hemmanen nr 6 o 21 i Råbygatan 1787 flyttades posten hit. 1809 nämns Georg Malmsten som postinspektör. Efter honom kom Anders Löfvengren som hade tjänsten fram till 1854 då han efterträddes av Christian Benedictsson.

Postmästare Benedictsson innehade tjänsten i 34 år. När han avled 1899 hade två postmästare innehaft tjänsten. Carl Bratt 1888 – 1890 och Johan Möller 1890 – 1899. 1899 utnämndes Ludvig Andersson till postmästare.

POSTSTÄMPLAR FRÅN HÖRBY

- 1) Stämpeln infördes hösten 1830 och det äldsta stämpelavtryck som påträffats är från november 1830.
- 2) Denna stämpel var gjord av mässing och infördes vid årsskiftet 1833 – 34. Användes fram till hösten 1839 då fyrkantstämpeln (6) tog vid.
- 3) Stämpeln graverades den 6 mars 1857 och var i bruk till januari 1867 med olika årsnummer.
- 4) Stämpeln graverades den 6 december 1861 med årsnumren 1862 – 1866. Ett kompletterande årsnummer tillkom 1867, därefter renoverades stämpeln som togs i bruk först den 9 september 1870. Var sedan i bruk fram till 1876.
- 5) Stämpeln graverades den 29 april 1867 och var i bruk fram till 1876 med årsnummer.
- 6) Stämpeln levererades i oktober 1839 och har använts under lång tid då den först upphörde våren 1857.

Vykort.

Postmästare Christian Benedictsson gick i pension 1888. Samma år mellan den 21 – 22 juli begick hans maka Viktoria Maria Benedictsson självmord på ett hotellrum i Köpenhamn. Vad som föranledde hennes död var kanske att den danske kritikern Georg Brandes underkände hennes böcker.

Christian Benedictsson ingick sitt första äktenskap 1851 med Matilda Beata Andersson. Hon avled 1865 och 1871 gifte Christian sig med Viktoria Maria Bruzelius. Ålderskillnaden var stor då Viktoria var endast 21 år gammal. Hon var dessutom periodvis sjuklig.

En tavla finns uppsatt på huset.

Texten i bilden: Ernst Ahlgrens bokar. "Under bokars svala skugga fann Ernst Ahlgren arbetsglädje, ro." Vykort.

Snett över gatan ligger på hörnet Råbygatan – Ystadsvägen, tidigare Södergatan, nedanstående hus. Här låg tidigare gård nr 23. Den revs 1912

Gård nr 23 finns med på 1699 års karta, men är betydligt äldre. 1688 brukades gården av Pär Trulsson. I början av 1700-talet var den en ödegård och förblev så till i början av 1730-talet. Då fick den en brukare vid namn Ola Pärsson som innehade gården fram till 1770 då gården arrenderades ut till deras son Tufve Olsson och hans hustru Karna Jeppasdotter.

Tufve Olsson avled den 14 juli 1818. Död av ålderdomssvaghet, 73 år gammal. Under de sista åren hade han varit postförare. Gården övertogs av sonen Påhl Tufvesson, född den 25 januari 1791. Gift med Elna Nilsson, född den 28 juli 1798 i Högseröd. Inflyttade år 1820 från Högseröd. Den 16 maj 1852 avled Elna.

På nr 23 inflyttade hyresgästen Sven Rönnqvist 1851. Han bedrev handel tillsammans med handlare August Täcklind. Sven Rönnqvist avled 1858, 53 år gammal. (Läs mer i boken Hörby i äldre tider, sidorna 22 – 23.)

Den 15 mars 1880 erhöll Ola Pålsson och hans hustru Kjersti Jeppasdotter lagfart på nr 23 3/16 mtl. Deras son Nils Olsson och hans hustru Anna Persdotter övertog gården efter faderns död 1871. På gården bodde änkan Kjersti Jeppasdotter. En av byggnaderna erhöll namnet Oscarsfrid.

Nils Olsson avled 1896. Anna Persdotter och Kjersti Jeppasdotter, båda änkor, sålde så småningom gården.

Vid laga skiftet fick gården nr 23 stanna kvar i byn, medan de två andra gårdarna nr 20 och 22 fick utflytta. Dessa gårdar låg längs Ystadsvägen och fram till Hörby ån. De var inte speciellt stora. Idag finns här villor och en liten park.

Det omtalas i böckerna att det låg ett bageri längs tomten till nr 23, med gaveln mot gatan. Kan det vara den här byggnaden, som anses vara byns äldsta.

Längre fram i Råbygatan ligger följande hus som en gång tillhörde gård nr 17.

Efter laga skiftet blev det fritt fram att sälja tomter till hugade köpare, där de sedan kunde bygga hus.

Den 7 september 1875 sålde ägaren till nr 17 Jöns Persson en jordtomt till svarvare Sven Jönsson. Den var nio alnar lång och låg väster om Sven Jönssons tidigare köpta tomt. Sven Jönsson, född den 1 februari 1815 i Strö.

Svarvare Sven Jönsson avled den 17 november 1893 i sitt sjuttionionde levnadsår. Hans hustru Elna Trulsdotter och sonen Johan Albert Jönsson var arvtagare. Sonen erhöll fastigheten den 30 juli 1894.

Huset såldes på auktion den 25 augusti 1898. Köparen hette Nils Olsson. Tomtens beteckning på kartan från 1898 är ra. Kartan finns i boken Hörby i äldre tider, sidorna 52 – 53, och under fliken kartor på www.gammalstorp.se

Den 7 september 1875 sålde Jöns Persson en obebyggd jordtomt till smedmästare O. N. Lundgren från sitt hemman nr 17 som var någorlunda i fyrkant. Belägen å västra sidan ut till gatan från Hörby torg och emot Råby. Vid köptillfället hade köparen redan börjat bygga på tomten.

(Inne på gården fanns en liten byggnad där kommande ägare slaktade och sålde kött. Det var otaliga gånger som jag hämtade kött här på 1950-talet.)

Den 4 januari 1875 sålde Jöns Persson på nr 17 en avsöndrad lägenhet belägen väster om och intill svarvare Sven Jönssons tomt till färgare B. H. F. Lindqvist. Dessa tre tomter hade adresserna Råbygatan 1 – 3.

Råbygatan gör en liten sväng och här låg två gårdar, nr 11 och nr 13, När det gäller nr 11 finns det mer utförligt skrivet om gården i dokumentet Kring Hörby ån och dess biflöden, del 1 och del 2. Finns på www.gammalstorp.se

I slutet av 1750-talet brukades gård nr 13 ¼ mtl av Jeppe Torkelsson och hans hustru Sissa Olsdotter. Sissa dog i barnsäng i april 1756. Jeppa gifte om sig med Kristina Olsdotter.

Deras dotter Hanna gifte sig med Nils Olsson som blev rusthållare på gården. Hanna avled av häftig feber (barnsäng) den 28 januari 1791. 29 år gammal.

Nils Olsson gifte om sig med Elna Åkesdotter. Nils var 45 år och Elna 32 år. Nils Olsson avled den 12 maj 1801, 50 år gammal. Sonen Mårten Nilsson i första giftet tog över gården. Han gifte sig med Karna Nilsson i Hörby kyrka 1803. Omkring 1807 blev Mårten postförare.

Den 4 maj 1810 avled Mårten Nilsson, 36 år gammal. Änkan Karna Nilsson gifte om sig den 4 april 1812 med drängen Åke Jönsson, född den 13 februari 1776 i Råby. Karna avled den 21 maj 1828 av

bröstfeber, 46 år gammal. Änklingen Åke Jönsson sattes på undantag och den 17 december 1833 avled han i kräfta. (Cancer) Han blev 58 år.

På gården arbetade drängen Jöns Truedsson, född den 27 januari 1806 i Slagtofta. Han gifte sig med Hanna Mårtensdotter, född den 31 augusti 1809. Hon var dotter till avlidna Mårten Nilsson.

Den 8 februari 1838 hittades Jöns död i stallet. Enligt Hörby dödbok avled han i en svår förkylning.

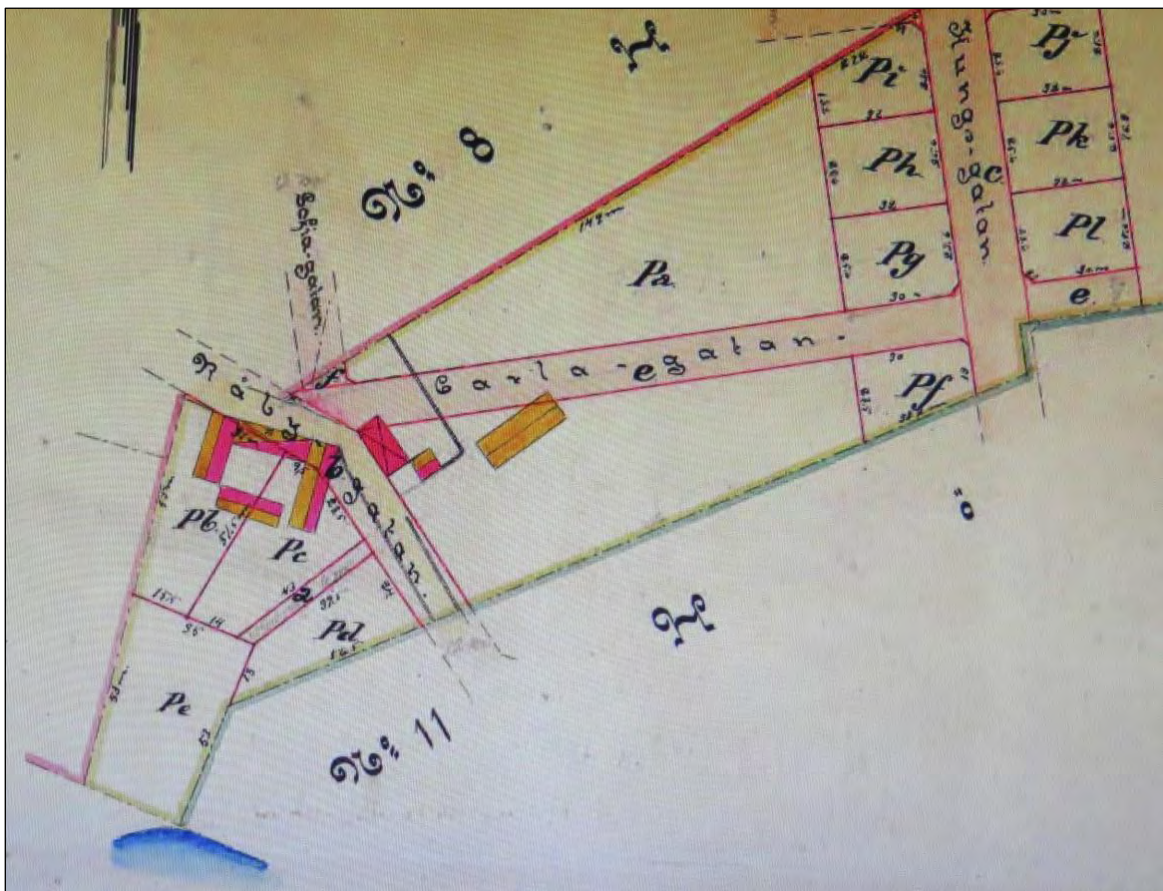
Nils Larsson, halvbror till Per Göransson på nr 10, gifte sig med änkan Hanna Mårtensdotter och blev åbo på nr 13.

Nils Larssons föräldrar var Lars Tufvesson och Pernilla Nilsdotter. Pernilla var tidigare gift med Göran (Jöran) Pehrsson. Nils föddes den 15 augusti 1809 i Hörby.

Nils och Hanna fick inga barn. I Hannas första äktenskap med Jöns Truedsson fanns sonen Anders Jönsson, född den 17 april 1836.

Anders Jönsson övertog gård nr 13 och samtidigt gifte han sig med Anna Persdotter, född den 20 december 1843 i Högseröd. Vigsel den 26 november 1862.

Nils och Hanna sattes på undantag och den 4 maj 1877 somnade Nils in. Hans hustru Hanna följde honom den 1 februari 1878.

Gård nr 13 låg på båda sidor om Råbygatan. Beteckningarna P på kartan. Det var inte alltid att de utritade gatorna på kartan blev byggda.

Gård nr 13,

På gård nr 10 som låg allra sist på Råbygatan bodde Pehr Jöransson och hans hustru Anna Månsdotter. Pehr var f. d. åbo, kyrkovärd och nämndeman. Båda var satta på undantag.

Pehr avled i sitt sjuttioåttonde år den 1 maj 1875 och hans hustru Anna den 29 februari 1880. 73 år.

Deras dotter Anna Pehrsson, född den 18 september 1839 gifte sig med Ola Jönsson, född den 20 juni 1832 i Östra Sallerup. De övertog gården efter giftemålet den 4 november 1859.

Den 20 juli 1884 avled kyrkovärden Ola Jönsson. Han blev 52 år. Änkan Anna Persson flyttade 1893 från hemmanet till Lilla Torggatan 2.

Den 22 mars 1909 avled änkan Anna Persdotter, 70 år gammal. Hon bodde då på Brännerigatan. (Heter numera S:t Olofsgatan.)

Gård nr 10 såldes till Carl Tufvesson, född den 8 november 1855 i Bosjökloster och hans hustru Elna Bengtsdotter, född den 13 augusti 1853 i Fulltofta. De inflyttade från Bosjökloster 1893.

1915 flyttade familjen Carl Tufvesson till Hörby Landsförsamling. Sonen Gösta Börje Tufvesson, född den 5 januari 1885 i Bosjökloster, övertog gården den 3 oktober 1914. Den 5 januari 1923 gifte han sig med Johanna Sofia Nilsson, född den 2 maj 1895 i Långaröd.

Gård nr 10. Sädeberg.

Gård nr 10. Bild från Gammalstorp. Gato_620.

Det var den sista gården i Råbygatan och även den sista som fick skatta åt förgängelsen. Ett nytt radhus område byggdes på dess plats.

Efter prästamöllan vid Råbyvägen fanns ett stort område som delvis tillhörde Råby socken. Här skulle man bygga ett lasarett. Efter många turer så började man uppföra byggnaderna i slutet av 1870-talet.

Vykort.

Lasarettet hade till en början 20 sängar. Vykort.

1882 började man uppföra läkarbostaden på andra sidan Råbyvägen. Vykort.

KÄLLOR:

Kyrkoböcker från Hörby, Östra Sallerup och Bosjökloster.

Frosta Häradsrätt. Bouppteckningar serie FIIa.

Lantmäteriets historiska kartor,

Eslövstidningen.

Diverse vykort.

Svenska gods och gårdar.

Färgfoto: Per-Gunnar Mörck.

Tidigare delar:

Del 1. Kyrkbyn.

Del 2. Enskifte.

Del 3. Laga skifte.

Del 4. Marknadsplatsen.

Copyright Per-Gunnar Mörck